

Hemşirelik Öğrencilerin Sağlık Algısı İle Özgüvenleri Arasındaki İlişki

The Relationship Between Nursing Students' Health Perception And Self-Confidence

Sinem Yalnızoğlu Çaka, Sümeyra Topal, Özge Karakaya Suzan, Nursan Çınar, Sevin Altinkaynak

Sakarya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği A.D, Sakarya

Özet

- Amaç:** Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin sağlık algısı ile öz güvenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.
- Materyal ve Yöntem:** Tanımlayıcı olarak yapılan çalışmada evreni 2016-2017 Bahar Yarıyılı'nda bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin tamamı, örneklemi verilerin toplandığı tarihte çalışmaya katılmaya gönüllü öğrenciler (n=286) oluşturdu. Veriler; Kişisel Bilgi Formu, Sağlık Algısı Ölçeği (SAÖ) ve Öz Güven Ölçeği (ÖGÖ) kullanılarak toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde; sayı, yüzde, ortalama, bağımsız grup t-testi ve Spearmen korelasyon analiz testi kullanıldı..
- Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin %88.8'u kadın, %54.2'si (n=155) 1. sınıf, %45.8'i (n=131) 4. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin SAÖ (49.61±6.28) ve ÖGÖ (127.42±17.22) puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu ve iki ölçek arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu belirlendi (r=.293, p=.000).
- Sonuç:** Sağlık algısı yüksek olan bireylerin öz güvenlerinin de daha yüksek olduğu görülmektedir.
- Anahtar Kelimeler:** Hemşirelik, Öğrenci, Sağlık Algısı, Öz Güven

Abstract

- Aim:** This study was conducted to determine the relationship between the health perception and self-confidence of nursing students.
- Methods:** In this descriptive study, the population consisted of all students studying at the nursing department of a state university during the 2016-2017 spring term, and the sample consisted of students (n=286) who volunteered to participate in the study on the date when data were collected. The data were collected with the Personal Information Form, Health Perception Scale (HPS) and Self-Confidence Scale (SCS). Number, percentage, mean, the independent samples t-test and Spearmen correlation analysis test were used in the evaluation of data.
- Results:** 88.8% of the students participating in the study were female, 54.2% (n=155) were 1st-grade and 45.8% (n=131) were 4th-grade students. It was determined that the students' HPS (49.61±6.28) and SCS (127.42±17.22) points were above average and there was a positive, moderately significant relationship between two scales (r=.293, p=.000).
- Conclusion:** It is observed that individuals with high health perception have higher self-confidence.
- Keywords:** Nursing, Student, Health Perception, Self-Confidence

Giriş:

Sağlık, Dünya Sağlık Örgütü tarafından bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hali olarak tanımlanmıştır¹. Bireyin sağlık davranışları sağlık durumunu etkilerken, bu davranışların gelişiminde inançlar, tutumlar ve algılar rol almaktadır².

Sağlık algısı, kişinin kendi sağlığını değerlendirmesidir. Kişinin kendi sağlığı hakkında duygu, düşünce, önyargı ve beklentilerini içeren bir örüntü olarak adlandırılabilir². Bireylerin sağlık durumlarını belirlemede yaygın olarak kullanılmaktadır³. Sağlık algısı, subjektif ve objektif boyutları kapsar. Bir bireye bütünü ile sağlıklı denebilmesi için bireyin kendisini subjektif olarak sağlıklı hissetmesi ve objektif olarak sağlıklı olması gerekmektedir. Subjektif olarak sağlık; bireyin biyo-fizyolojik, sosyal ve ruhsal yönden kendi durumunu algılaması halidir. Kişi, sağlıklı olmasına karşın kendini hasta ya da hasta olduğu halde kendini sağlıklı algılaya bilmektedir. Yaş, cinsiyet, değerler, inançlar, deneyimler, kültür, mesleki sorumluluklar, roller, sağlık ve hastalığı algılamada önemli etkenlerdir⁴. Sağlık durum algısı, sağlık inanç modelini etkilemektedir. Sağlık algısı, kişinin yaşamında sağlıklı davranışların yer alması ve bu davranışların devamlılığının sağlanmasını amaçlayan sağlığın geliştirilmesi süreci ile doğrudan ilişkilidir⁵. Ayrıca sağlık algısı, bireylerin sağlık davranışlarını ve sağlık sorumluluğunu da etkilemektedir⁶. Zaybak ve Fadiloğlu'nun sağlığa yönelik branşlarda eğitim gören üniversite öğrencileri ile sağlık dışındaki branşlarda eğitim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmada öğrencilerin sağlık durumunu olumlu olarak algılamalarının, gelecekteki sağlık durumunu kontrol edebilme inançlarını ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını olumlu olarak etkilediğini⁷, yapılan başka bir çalışmada ise sağlık alanında eğitim gören öğrencilerin sağlığı algılamada da yeterli bilincini tam kazanmadıkları ve kazanmış olsalar bile bunu hayata geçiremedikleri belirlenmiştir⁸.

Bireyin sağlık davranışlarının etkileyen etmenlerde biri de öz güvenidir. Öz güven bireyin kendisinden beklenen ya da istenen bir davranışı gerçekleştirmesine olan inancı, kendini sevmesi ve kendi duygularının farkına varması olarak tanımlanmaktadır. Öz-güven bireyin kendine verdiği değer önemli bir anahtardır^{9,10}. Öz güven iç güven ve dış güven olarak ikiye ayrılır. İç öz-güven; bireyin kendini sevmesi, kendini tanıması, kendine açık hedefler koyması ve pozitif düşünmesi gibi özellikler olup, dış öz-güven; bireylerin iyi iletişim kurabilmesi, kendini iyi ifade edilmesi, duygularını kontrol edebilmesi ve problem çözme becerisi gibi özellikleri içermektedir¹¹.

Literatürde hemşirelik öğrencilerinin sağlık algılarını ve öz güvenlerini inceleyen sınırlı sayıda çalışmanın olduğu göze çarpmaktadır^{12,5,6}. Bu anlamda yapılan bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin sağlık algısı ile özgüvenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, öğrencilerin öğrenme sürecine bütünüyle katılımını sağlayarak akademik, sosyal yaşam alanlarındaki başarılarını en üst düzeye çıkartılmasını sağlamaktır.

Metod

Araştırma, hemşirelik öğrencilerinin sağlık algısı ile öz güvenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapıldı. Araştırma evrenini 2016-2017 Bahar Yarıyılı'nda bir üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencilerinin tamamı, örneklemini ise verilerin toplandığı tarihte çalışmaya katılmaya gönüllü öğrenciler (n=286) oluşturdu. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak öğrencilerin devamsızlık yapmaları, araştırmaya katılmayı kabul etmemeleri ve anketleri eksik doldurmalarından dolayı evrenin tamamına ulaşılamamıştır.

Veri Toplama Araçları

Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan Sosyo-Demografik Veri Formu, Sağlık Algısı Ölçeği (SAÖ) ve Öz Güven Ölçeği (ÖGÖ) kullanılarak toplandı. Veri toplama formları, araştırmacılar eşliğinde öğrencilere dağıtılmıştır ve yaklaşık 10 dakikalık sürede öğrenciler tarafından doldurulmuştur.

Sosyo-Demografik Veri Formu

Bu bölüm, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini içeren 12 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular; öğrencilerin cinsiyet, sınıf, yaşı, ekonomik düzeyi, kardeş sayısı, aile tipi, anne ve baba eğitim düzeyi vb. sorulardan oluşmaktadır.

Sağlık Algısı Ölçeği (SAÖ)

Diamond ve ark.ları (2007) tarafından geliştirilen, Kadioğlu ve Yıldız tarafından Türkçe'ye uyarlanan SAÖ (2010), toplam 15 maddeden oluşan, beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçek toplam puanları 15 ile 75 arasında değişmekte ve toplam puanın yüksekliği kişinin sağlık algısı düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puanlar ise sağlık algısı düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. 1. , 5. , 9. , 10. , 11. ve 14. sorular olumlu ve 2. , 3. , 4. , 6. , 7. , 8. , 12. , 13. ve 15. sorular olumsuz ifadelerdir. Ölçeğin kontrol merkezi, kesinlik, sağlığın önemi ve öz farkındalık olmak üzere 4 alt boyutu vardır. Ölçeğin orijinal çalışmasında geneli için Cronbach Alpha katsayı .77

olarak bildirilmiştir. Bu çalışmada ise Cronbach Alpha katsayı .67 olarak bulundu.

Öz-Güven Ölçeği (ÖGÖ)

Akın tarafından geliştirilmiş ÖGÖ (2007), toplam 33 maddeden oluşan beşli kikert tipi bir ölçekdir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 165, en düşük puan ise 33'dür. Ölçek; içsel öz güven ve dışsal öz güven olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte bulunan iç öz-güven maddeleri 4-25-32-17-10-30-12-3-19-5-21-27-9-23-1-7-15, dış öz-güven maddeleri 6-31-20-29-16-14-22-11-18-33-2-28-26-13-8-24' tür ve ölçekte olumsuz madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan puanın artması yüksek düzeyde öz güveni göstermektedir. Ölçekten alınan toplam puanlar madde sayısına³³ bölünerek bireyin öz güven toplam puanı hesaplanmaktadır. Toplam puan 2.5 puanın altı ise düşük, 2.5 ile 3.5 arası ise orta, 3.5 ve üzeri ise yüksek düzeyde öz-güveni göstermektedir. Ölçeğin orjinal çalışmasında geneli için Cronbach Alpha katsayı 0,94, içsel öz güven alt boyutu için 0.97 ve dışsal öz güven alt boyutunda ise 0.87 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı .95 olarak bulundu. İç öz-güven alt boyut için .90; dış öz-güven alt boyutu için .92 olarak bulundu.

İstatistiksel Analiz

İstatistik analizler bilgisayar ortamında SPSS paket programı kullanılarak yapıldı. Araştırmada kullanılacak istatistiksel yöntemler; öncelikle demografik bilgiler ve diğer sorulara ait verilerin tanımlayıcı istatistikleri (aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde dağılımları) yapıldı. Normallik için Kolmogorov-Smirnov testi kullanıldı. Bağımsız değişkenlere göre bağımlı değişkenlerde farklılık olup olmadığını belirlemek için iki seçenekli bağımsız değişkenlerde dağılım normal ise bağımsız grup t-testi, dağılım normal yüzdelerde değilse ise Mann Whitney-U testi kullanıldı. Ayrıca bağımlı değişkenler arasındaki ilişki düzeyini ve yönünü belirlemek için Spearman korelasyon analiz testi kullanıldı. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ dikkate alındı.

Bulgular

Araştırmaya katılan 286 öğrencinin %88.8'i (n=254) kadın, %11.2'si (n=32) erkek öğrenci ve yaş ortalaması 20.43 ± 2.01 idi. Katılımcıların %54.2'si (n=155) 1. sınıf, %45.8'i (n=131) 4. sınıf öğrencisi ve %85.3'ü (n=244) çekirdek aile yapısına sahip idi (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri		
Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	254	88.8
Erkek	32	11.2
Sınıf		
1. sınıf	155	54.2
4. sınıf	131	45.8
Ekonomik Durum		
İyi	42	14.7
Orta	243	85.0
Kötü	1	0.3
Aile Tipi		
Çekirdek Aile	244	85.3
Geniş Aile	34	11.9
Parçalanmış Aile	7	2.4
Anne Öğrenim Durumu		
Okuryazar	34	11.8
İlköğretim	187	65.4
Lise	58	20.3
Üniversite	7	2.4
Baba Öğrenim Durumu		
Okuryazar	11	3.8
İlköğretim	142	49.7
Lise	94	32.9
Üniversite	39	13.6

Katılımcıların ÖGÖ puan ortalamaları incelendiğinde yüksek düzeyde özgüvene (3.86 ± 0.52) sahip oldukları saptandı. Öğrenciler sınıflarına göre ÖGÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında birinci sınıf (3.85 ± 0.51) ile dördüncü sınıf (3.88 ± 0.53) arasında anlamlı fark olmadığı bulundu ($t = -.418$, $p = .676$). Öğrenciler sınıflarına göre SAÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise birinci sınıf (49.46 ± 6.27) ile dördüncü sınıf (49.78 ± 6.30) arasında anlamlı fark olmadığı belirlendi ($Z = -.238$, $p = .812$). Ayrıca öğrencilerin cinsiyete göre ÖGÖ ve SAÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı görüldü (ÖGÖ, $t = .078$, $p = .938$; SAÖ, $t = .221$, $p = .826$).

Katılımcıların SAÖ puan ortalaması 49.61 ± 6.28 ve ÖGÖ puan ortalaması 127.42 ± 17.22 'dir. Öğrencilerin SAÖ ile ÖGÖ puanları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki saptandı ($r = .292$,

$p=.000$). SAÖ ile Öz-güven ölçeği alt boyutlarından iç öz-güven ve dış öz-güven arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptandı ($p<.05$). Ayrıca ÖGÖ ile SAÖ ölçeği alt boyutlarından öz farkındalık, kesinlik ve sağlığın önemi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptandı ($p<.05$) (Tablo 2).

Değişkenler		Öz Güven Ölçeği	İç Öz-güven	Dış Öz-güven
Sağlığı Algılama Ölçeği	r	.293	.284	.285
	p	.000**	.000**	.000**
Kontrol Merkezi	r	-.007	.012	-.026
	p	.910	.846	.667
Öz Farkındalık	r	.327	.336	.351
	p	.000**	.000**	.000**
Kesinlik	r	.232	.336	.351
	p	.000**	.000**	.000**
Sağlığın Önemi	r	.333	.304	.356
	p	.000**	.000**	.000**
r: Spearman korelasyon analiz testi		* $p<.05$	** $p<.001$	

Tartışma

Sağlık, DSÖ tarafından bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hali olarak tanımlanan bir kavram olmasına karşın farklı yönlerden de ele alınabilir. Bu açıklamalardan bazıları kavram olarak sağlıktan çok sağlığın geliştirilmesi kavramını açıklamaktadır¹³. Bireye sağlıklı yaşam davranışlarının kazandırılması ve sürdürülmesini amaçlayan sağlığın geliştirilmesi süreci ise bu anlamda sağlık algısı ile doğrudan ilişkilidir. Çalışmada öğrencilerinin yüksek düzeyde sağlık algısı puan ortalamasına (49.61 ± 6.28) sahip oldukları bulunmuştur. Ülkemizde öğrencilerinin sağlık algısını inceleyen çalışmalarda benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Açık göz ve ark. nın sağlık algısı ve sağlığı geliştirme davranışlarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada ise araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun sağlık durumlarını iyi algıladıkları ve sınıf düzeyi arttıkça sağlıklarını iyi algıladıkları bildirilmiştir. Bu sonuçlara göre temel hemşirelik eğitiminin sağlık algısını pozitif yönde etkilediği düşünülmektedir⁵. Özgüven ile sağlık algısı ölçeği alt boyutlarından öz farkındalık, kesinlik ve sağlığın önemi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Alkan ve arkadaşlarının hemşirelik öğrencileri ile sağlık algısı belirleme çalışmasında katılımcıların kesinlik ve öz farkındalık alt boyutu puan ortalamasının ise orta

düzeyde olduğu göze çarpmaktadır⁶. Skar ve Söderberg in hemşirelik öğrencilerinin sağlık kavramı algısı üzerine yaptığı kalitatif çalışmada beden bakımının üstlenilmesinin sağlığı geliştiren bir faktör olduğu bildirilmiştir¹⁴. Literatür incelendiğinde benzer çalışma sonuçlarına rastlanmıştır^{5,15}. Alkan ve arkadaşlarının çalışmasında da sağlığın önemi alt boyutu puan ortalamasının yüksek düzeyde olduğu bildirilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu sağlığın hayatlarındaki en önemli düşünce olduğunu belirtmiştir⁶. Sonuç olarak, çalışmamızda sağlık algısı değerlendirildiğinde öğrencilerin sağlığı algılama durumu oldukça iyi bulunmuştur. Katılımcıların cinsiyete göre özgüven ve sağlık algısı ölçeği puan ortalamaları karşılaştırıldığında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmaların yanı sıra, sağlık algısının cinsiyet üzerinde fark yaratmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur. Eser ve ark.'ın çalışmasında da cinsiyet ve sağlık algısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır¹⁶. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada ise kız hemşirelik öğrencilerinin sağlığı etkileyen bir faktör olan sağlık sorumluluğu puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır¹⁷.

Öz güven bireyin kendisinden beklenen ya da istenen bir davranışı gerçekleştirmesine olan inancıdır¹⁸. Kişinin öz güven seviyesi tüm hayatını özellikle de gençlerin okul hayatını olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda genç bireylerin başarılı olmaları için gereken çalışmalarda sahip oldukları öz güven seviyelerinin artırılması onların yararına olacaktır. Çalışmada katılımcıların öz güven puan ortalamaları incelendiğinde yüksek düzeyde özgüvene (3.86 ± 0.52) sahip oldukları saptanmıştır. Sağlık algısı yüksek olan bireylerin öz güvenlerinin de daha yüksek olduğu görülmektedir. Literatürde yüksek öğretim sürecinin, öğrencilerin öz güvenlerini artırıcı bir ortam olabileceğini vurgulamıştır¹⁹. Çalışmada sağlık algısı ile öz güven ölçeği alt boyutlarından iç öz-güven ve dış öz-güven arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. İç öz-güven; bireyin kendini sevmesi, kendini tanıması, kendine açık hedefler koyması ve pozitif düşünmesi gibi özellikler olup, dış öz-güven; bireylerin iyi iletişim kurabilmesi, kendini iyi ifade edebilmesi, duygularını kontrol edebilmesi ve problem çözme becerisi gibi özellikleri içermektedir¹¹. Bu sonuçlara benzer olarak Deniz (2004), 154 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmada, öğrencilerin özsaygı ve problem çözme becerisi arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır²⁰. Yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara rastlanmıştır^{21,22,23}.

Sonuç

Sağlık algısı, bireylerin sağlık davranışlarını ve sağlık sorumluluğunu da etkilemektedir. Bireyin sağlık davranışlarının etkileyen etmenlerde biri de öz güvendir. Öz-güven bireyin kendine verdiği değerin önemli bir anahtarıdır. Araştırma sonucunda da sağlık algısı yüksek olan bireylerin öz güvenlerinin de daha yüksek olduğu görölmüştür.

Kaynaklar

1. WHO definition of Health. <http://www.who.int/about/definition/en/print.html> [Erişim Tarihi: 11.06.2017].
2. Diamond, J. J., Becker, J. A., Arenson, C. A., Chambers, C. V., & Rosenthal, M. P. (2007). Development of a scale to measure adults' perceptions of health: Preliminary findings. *Journal of Community Psychology*, 35(5), 557-561.
3. Doğanay S., Uçku Ş.R. (2012) Yaşlılarda kötü sağlık algısı koroner kalp hastalığı ve ölümleri belirler mi? *Turkish Journal of Geriatrics*, 15(4):396-402.
4. Velioglu P. Hemşirelikte Kavramlar ve Kuramlar. Akademi Basın ve Yayıncılık Ankara. 2012; 89-103.
5. Açıksöz, S., Uzun, Ş., & Arslan, F. (2013). Hemşirelik öğrencilerinin sağlık algısı ile sağlığı geliştirme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 55(3), e181-e187.
6. Alkan S.A; Özdelikara A; Boğa N.M. Hemşirelik Öğrencilerinin Sağlık Algılarının Belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2017; 6(2): 11 – 21
7. Zaybak A, Fadiloğlu Ç. Üniversite öğrencilerinin sağlığı geliştirme davranışı ve bu davranışı etkileyen etmenlerin belirlenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2004; 20: 77-95.
8. Ünal D, Şenol V, Öztürk A, Erkorkmaz Ü. Meslek yüksekokullarının sağlık ve sosyal programlarında öğrenim gören öğrencilerin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve öz bakım gücü düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2007; 14(2): 101-109.
9. Şar, A.H., Avcu, R., Işıklar, A. (2010). "Analyzing undergraduate students' self-confidence levels in terms of some variables". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5:1205-1209.
10. Kukulcu, K., Korukcu, O., Ozdemir, Y., Bezci, A., Calik, C.(2013). "Self-confidence, gender and academic achievement of undergraduate nursing students". *J Psychiatr Ment Health Nurs*, 20(4):330-335
11. Akin, A. (2007). Öz-Güven Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri. *Abant İzzetBaysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
12. Kadioğlu H, Yıldız A. (2012). "Sağlık algısı ölçeği nin Türkçe çevriminin geçerlilik ve güvenilirliği". *Türkiye Klinikleri*, 32(1): 47-53
13. Medin J, Alexandersson K. (2000). The concept of health and health promotion – a literature review. Lund: Studentlitteratur. Sweden.
14. Skar L, Söderberg S. (2016). Swedish nursing students perception of health: A phenomenographic study. *Health Education Journal*, 75(4): 385-395.
15. Nordenfelt L. (2007). "The concept of health and illness revisited". *Medicine, Health Care and Philosophy*, 10(1): 5-10.
16. Eser S, İkinci S, Ocaktan ME, Çalışkan D, Piyal B, Akdur R. Eczacılık Fakültesi Öğrencilerinde Sağlık Algısının Değerlendirilmesi. 15.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi/HASUDER; 2-6 Ekim 2012, Bursa. 2012.
17. Ortağ T, Özdemir S, Bakır B, Tosun N. (2011). Health promotion and risk behaviors among adolescents in Turkey. *Journal of School Nursing*, 27(4): 304-315.
18. Weinberg, R., and Gould, D. *Psychological Foundations in Sport and Exercise*, Champaign, IL. Human Kinetics Press. 2003.
19. Avşaroğlu S, Üre Ö. Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2007: 85-100
20. Deniz ME. Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2004; 4(15): 25-30
21. Baumgardner AH, Heppner PP, Arkin RM. Role of causal attribution in personal problem solving. *Journal of Behavioral Change, Psychological Review*. 1986; 84: 191-215.
22. Yıldırım A, Hacıhasanoğlu R, Karakurt P, Türkleş S. Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri ve etkileyen faktörler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 2011; 8(1): 905-921
23. Sezen G, Paliç G. Lise öğrencilerin problem çözme becerisi algılarının belirlenmesi. 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications. 2011: 1689-1695